

E. N. Setälän toiminnan ja hänen vaikutustensa tutkimus on saavuttanut sekä kriittisen analyysin että siitä virinneen keskustelun tason, joka parhaimmillaan rakentaa alan itseymmärrystä. Lukija löytää myös uutta tämän Virittäjän numeron sikermästä, johon on koottu Setälän 150-vuotisjuhlasesinaarin esitelmät. Kirjoitukset luotaavat Setälän vaikutusta, jonka juonteet ulottuvat meidän aikoihimme.

Setälän panos on ollut laajempi ja monisyisempi kuin se kaikkien tuntema kielioppi, jonka uudistettua laitosta vielä minunkin sukupolveni luki koulussa. Esimerkiksi kielilaissa ja sen myötä *kansalliskielen* käsitteessä vaikutus on katkeamaton, kuten Fred Karlsson kirjoituksessaan osoittaa. Tässäkin asiassa meidän kannattaa tuntea Setälämme, kun kielikysymys on jälleen kerran yksi poliittisen keskustelun kuumista perunoista.

E. N. Setälä oli Kotikielen Seuran pitkäaikaisin esimies, vuodesta 1890 vuoteen 1916. Sitä ennen hän toimi sihteerinä ja varaesimiehenä, ja esimieskauden jälkeen hänet nimitettiin kunniaesimieheksi. Hän liittyi seuraan 18-vuotiaana, mutta oli silloin jo tunnettu, koska August Ahlqvist oli kommentoinut 16-vuotiaan kielioppia tuoreeltaan seuran kokouksessa. Kun seura alkoi vuonna 1897 julkaista säännöllisesti tieteellistä aikakauslehteä, Setälän mielestä ”Virittäjän julkaisemisessa seura näkyi löytäneen varsinaisen toimialansa”.

Setälä oli keskeinen hahmo kansallisessa projektissa, jossa luovittiin vaaranalaisista vaiheista Suomen valtiollisen aseman vakiinnuttamiseen ja luotiin suomen kielelle vakaa asema yhteiskunnassa. Voimme kunnioittaa hänen idearikkauttaan ja toimintatarmoaan, vaikka suurmiehen asema ansaitseekin kriittistä tarkastelua. Kotikielen Seuran vuosijuhlassa 1891 Setälä teroitti mieliin *Uuden Suomettaren* mukaan, että seuran työ ei ollut ainoastaan kylmää tieteellistä, vaan samalla myös isänmaallista, kansallista työtä, johon hän toivoi yhä useampia nuoria voimia osanottajiksi.

Kansallisuusaatteen käsite on noista päivistä kokenut monenlaista uudelleentulkintaa, johon voi tarttua myös kielentutkimuksen ja oppihistorian keinoin. Kansainvälinen nationalismintutkimus on syystäkin tuonut esiin aatteen nurjat puolet, mutta mustamaalauskaan ei edusta kriittistä tutkijanasennetta. Kansallisuusaatteen voimauttavia vaikutuksia on viime aikoina lähestytty kirjallistumisen tutkimuksessa (ks. esim. Laitinen & Mikkola toim. 2013). Suomalaisessa kansallisessa projektissa ja kansallisten tieteiden historiassa on vielä paljon sellaista eriteltävää, joka voi parantaa itseymmärrystämme globalisaation paineissa ja mahdollisuuksissa. Itse asiassa koko kansainvälisyyden ja kansallisen suhde kaipaisi käsitteellistä tuulettamista, eikä vähiten yliopistojen hallintojargonissa.

Kielentutkijoiden on rakennettava uudestaan rooliaan tieteellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kentässä. Suomen kielen tutkimuksen ei ole vaikeaa vastata kansainvälistymisen haasteeseen, mutta miten käy suomen kielen tieteen kielenä? Julkaisu-

foorumissa on käynnissä toinen arviointikierron, ja ihmistieteiden paneelien puheenjohtajat ovat tehneet esityksensä korkeammalle kakkostasolle luokiteltavista suomen- ja ruotsinkielisistä julkaisukanavista – muilla tieteenaloilla tällaista mahdollisuutta ei edes ole. Mikäli esitys menee läpi ohjausryhmässä, ei kokonaistilanne tältä osin huone, vaikka kakkostasolle pääsee kaikkiaan entistä vähemmän nimekkeitä, koska jaottelu muutettiin volyymiperusteiseksi. Tiedeyhteisön on syytä seurata tarkkaan tällaisia päätöksiä ja niiden seurauksia. Aktiivista panostaan suomen kielen kehittämisessä tieteen kielenä voi antaa myös Tieteen termipankissa.

Historian tuntemuksesta voi rakentaa argumentoinnilleen selkärankaa, kun pyrkii täyttämään kielen ammattilaisen velvollisuuttaan yhteiskunnassa. Minkälainen keskustelu auttaisi erottamaan toimivan rinnakkaiskielisyden itsekolonisaatiosta? Kuten historioitsija Jason Lavery totesi *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä (3/2014: 32), ”Suomen kielen ylläpitäminen tieteen kielenä vaatii pitkäjänteisyyttä: tieteellisiä sukupolvia ylittäviä visioita ja sitoumuksia”.

TIINA ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ

Lähteet

Julkaisufoorumi. <http://www.tsv.fi/julkaisufoorumi>.

LAITINEN, LEA – MIKKOLA, KATI (toim.) 2013: *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LAVERY, JASON 2014: Suomen tulevaisuus tieteen kielenä. – *Tieteessä tapahtuu* 3/2014 s. 30–33. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/41562/10655>.

Tieteen kansallinen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi>.

Uusi Suometar 15.3.1891. <http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/binding/426532#?page=3>.